

II этап Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў
па беларускай мове і літаратуры

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры

ДАВЕДКІ
9 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	3	6	5	7	6	3	5	5	5	5	50

22 лістапада 2014г.

Заданне 1

Напрыклад:

- а)стол, дарога, лес, вада, белы;
- б)яшчэ, яма, елка, залатыя, яна;
- в)асенні, цень, зарэчча, аддаць, зжаць.

Максімальная колькасць балаў – 3

Заданне 2

- 1) азбука;
- 2)бой, бітва, пабоішча;
- 3)перамога;
- 4)суддзя;
- 5)адлегласць, перепынак, прамежак;
- 6)здарэнне, сутычка, падзея;
- 7) недахоп, загана;
- 8) заклік, прызыў;
- 9) успаміны;
- 10) спрэчка, абмеркаванне;
- 11) праверка, абследаванне;
- 12) іспыт, абагульненне.

Максімальная колькасць балаў – 6

Заданне 3

Для мацярынскага сэрца кожны з яе дзяцей заўсёды застаецца маленькім (малым, малышом, малечай, дзіцем), нават калі ў гэтага маленькага таксама ёсць дзеці і блішчыць сівізна на(у) вісках (скронях).

Шчаслівая (благаслаўлёная) тая маці, якая ўмее своечасова адпусціць руку дзіцяці і не выкажа страху (і стрывае свой страх), калі яно робіць першыя крокі на сваіх яшчэ не падужэлых (не памацнелых, слабых) (акрэплых – нельга!) нагах.

Калі дзеці вырастаюць і становяцца самастойнымі, яны ніколі не пойдучь па пратаптаных дарогах бацькоў: яны шукаюць свае, новыя і заўсёды нечаканыя для матулі (маці, мацеры).

Пакуль жывая маці і табе ёсць каму сказаць гэтае пяшчотнае слова «матуля», ты малады, моцны (дужы, здаровы) і нястомны.

Максімальная колькасць балаў – 5, 1 памылка (любая) – мінус 0,5 бала, 10 памылак – 0 балаў.

Заданне 4

жывопісь – жывапіс (чароўны, рэдкі);
рыск – рызыка (апраўданая, высакародная);
паводок – паводка (моцная, вясенняя);
стебель – сцябло (зялёнае, тонкае);
шынель – шынель (мужчынскі, цёплы);
крупна – крупы (грэцкія, рысавыя);
ежэвіка – ажныны (сакавітыя, лясныя);

блюдыце – сподак (фарфоравы, чысты);
искренность – шчырасць (бязмежная);
земляника – суніцы (смачныя, чырвоныя);
гусь – гусь (вялікая, прыгожая);
бровь – брыво (чорнае, вузкае);
накить – накіп (белы, моцны);
степь – стэп (шырокі, бязмежны).

Максімальная колькасць балаў – 7

Заданне 5

а) У беларускай мове назоўнікі 2-га скланення ў Д. і М. склонах адзін. ліку і назоўнікі 1-га скланення ў М. склоне адзін. ліку маюць пасля мяккіх асноў канчатак **-і**: *зямлі, пожні*: у *зямлі, на пожні, на трамваі, на караваі*. У рускай мове - канчатак — **-е**: *земле, в земле, на трамвае и т. д.*

б) У беларускай мове формы вышэйшай ступені параўнання якасных прыметнікаў утвараюцца з дапамогай суфіксаў — *эйш (-ейш), -ш. вышэйшы, важнейшы, слабейшы, большы*. У рускай мове адпавядаюць формы без гэтых суфіксаў: *выше, важнее, слабее, больше*.

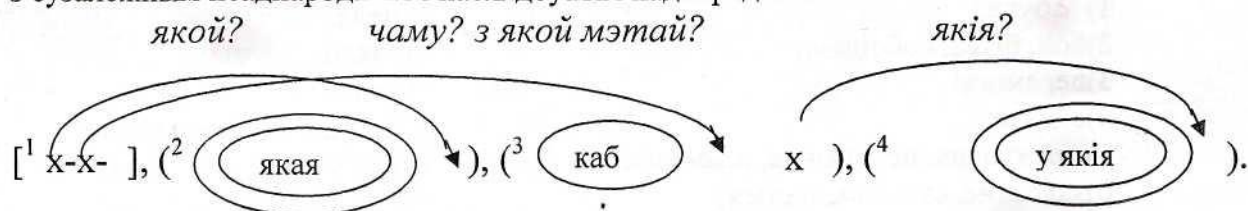
в) У беларускай мове адсутнічаюць зваротныя дзеепрыметнікі. У рускай мове яны ёсць. Параўн. рус. *'мальчик, занимающийся гимнастикой', 'изменившийся мир'* пры перакладзе на беларускую мову: *'хлопчык, які займаецца гімнастыкай', 'свет, які змяніўся'*.

Максімальная колькасць балаў – 6

Заданне 6

¹Мы накіроўваемся да сялібы, ²якая тоне у зеляніне дрэў, ³каб паглядзець на двор, на тыя шыбы, ⁴у якія некалі Паэт глядзеў.

Сказ апавядальны, няклічны, складаны, складаназалежны сказ з некалькімі даданымі з сузалежным неаднародным і паслядоўным падпарадкаваннем.

Максімальная колькасць балаў – 3.

Заданне 7

1. *пайду назбіраю* - кампаненты простага ўскладненага выказніка;
2. *ягады, грыбы, клёны, елкі-у* рад аднародных членаў не могуць уключацца несумяшчальныя паняцці;
3. *ні жывы ні мёртвы* - фразеалагізм з паўторным злучнікам *ні – ні*;
4. *фізкультуру і маляваць* - гэтыя словы выражаны рознымі часціцамі мовы;
5. *пра ўрокі і як справы ў школе* - не з'яўляюцца аднароднымі слова і даданая частка сказа.

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 8

Заўвага. Дакладнасць фразеалагізмаў, якія прывядуць удзельнікі правяраць па слоўніку. (І.Я. Лепешаў Фразеалагічны слоўнік у 2 тамах)

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 9

1. ПРЫТЧА, або ПРЫПАВЕСЦЬ; 2. ЗАГАДКА; 3. КАЗКА; 4. ЛЕГЕНДА, або ПАДАННЕ; 5. ПРЫПЕЎКА, або ЧАСТУШКА

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 10

Імя	Прозвішча	Твор	Імя	Прозвішча	Твор
Анатоль	Вярцінскі	“Жыццё даецца, каб жыццё тварыць...”	Віктар	Карамазав	Дзяльба кабанчыка
Кірыл	Тураўскі	Словы. Казанні. Павучанні	Канстанцін	Міцкевіч	Сымон-музыка
Аляксей	Дудараў	Вечар або Кім	Уладзімір	Караткевіч	Паром на бурнай рацэ
Рыгор	Барадулін	“Трэба дома бываць часцей”	Генрых	Далідовіч	Губаты
Васіль	Быкаў	Жураўліны крык	Кандрат	Атраховіч	Ганарысты парсюк

Максімальная колькасць балаў – 5

II этап Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў
па беларускай мове і літаратуры

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры

ДАВЕДКІ
10 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	4	5	5	7	6	5	5	3	5	5	50

22 лістапада 2014г.

Заданне 1

[б'эз'й'азы'к'і], [й'і'скра], [с'родгэ'тых], [н'ск'і'м], [патры'мл'івала],

[с'ароты'дн'а], [н'аба'чыла], [б'ас'в'а'та], [бра'тыдз'а'ц'ка],

[ша'пкай'у], [ск'і'нуц'], [з'м'ан'э'], [з'й'арыно'й'у], [й'ана'й'ты]

Максімальная колькасць балаў – 4; 1 слова – 0,25 бала.

Заданне 2

Бес-пры-туль-н-ы; вы-кап-ень-□, між-народ-н-ы, па-муж-чын-ск-у, па-рас-кід-а-ць,
тр-о-еч-н-ік-□, сард-эч-н-асць-□, пера-на-сёл-ен-асць.

Перанаселенасць — перанасел-ен-ы — перанасял-і-ць — на-сяліць — сяліць — сяло.

Максімальная колькасць балаў – 5, 1 слова – 0,5 бала, ланіужок – 1 бал.

Заданне 3

1. у свіныя галасы – позна;
2. журавель у небе – нешта няпэўнае, мала дасяжнае;
3. абы з рук – нядбала, абыякава, недобраякасна (пра зробленную справу);
4. Піліп з канпель – нечакана з'явіцца, знянацку паказацца;
5. зачараванае кола – безвыхаднае становішча, цяжкі збег абставін.

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 4

Аканне: жалуды, з берага, воблака, абгарадзіць, ацаніць, даказаны, палоззе, падарожжа.

Яканне: лясны, зямны, вядро.

Дзеканне і цеканне: судзейскі, дзённік, квецень, білеццк, абгарадзіць, ацаніць, у пакеце.

Падаўжэнне зычных паміж галоснымі: насенне, палоззе, падарожжа.

З'яўленне прыстаўных гукаў: завушніцы, аржаны, воблака, навука, іржа, імгла.

Пераход в – ў у сярэдзіне слоў пасля галосных: даўно, праўнук, лаўка.

Асіміляцыя па мяккасці: з берага, адвезлі, свет.

Максімальная колькасць балаў – 7

Заданне 5

Праваяпіс галосных е, ё – я (неба, цяпло, песні, церушыў, беглі).

Праваяпіс галосных о, э – а (дробны, дождж).

Праваяпіс галосных пасля шыпячых (церушыў).

Праваяпіс спалучэнняў зн, нц, рц, рн, сн, сл (радасна).

Праваяпіс зычных на канцы слоў (ад, дождж).

Праваяпіс цвёрдых-мяккіх зычных, суседняя мяккасць (песні).

Максімальная колькасць балаў – 6

Заданне 6

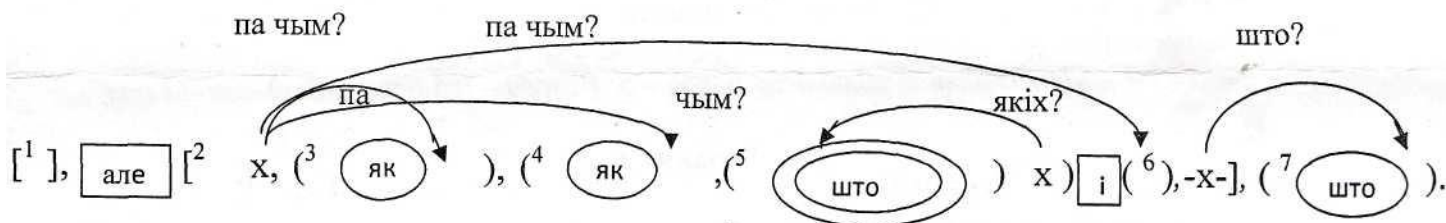
1. у раёне – прыназоўнік, ужываецца пры ўказанні на аб'ект, які выступае ў якасці цэнтра прасторавага ўчастка, у межах якога што-небудзь адбываецца;
2. усяго – часціца, ужываецца для ўказання на тое, што прыведзеная колькасць ацэньваецца моўцам як вельмі маленькае або значна менш, чым хацелася б;
3. нічых – адмоўны займеннік са значэннем 'такі, які не з'яўляецца ўласнасцю каго-небудзь, не з 'яўляецца стварэннем каго-небудзь';
4. як – азначальнае прыслоўе, 'у якой меры, ступені';
5. калі – злучнік, ужываецца для далучэння даданай часткі складаназалежнага сказа і ўказвае на тое, што дзеянне, названае ў галоўнай частцы, па часе свайго здзяйснення пастаянна, традыцыйна супадае з дзеяннем, названым у даданай частцы.

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 7

¹Хатаў за гушчынёю яшчэ не згалелага галля не было відаць, ²але па тым, ³як сонна адзін аднаму наперабой і ў розныя галасы трубілі пеўні, ⁴як неўспадзеў падымаўся, растаючы ўвысі, востры крык раз'юшаных, ⁵што чубіліся біцца, дзяцей і ⁶нудна рыкала навязанае на прыгугменні вушатае, яшчэ, пэўна, з гузамі ражкоў вясенняе цяля, ²можна было пазнаць, ⁷што там, за старымі, сплеченымі галлём жаўтлявымі вербамі, падазрона стаілася невядомая вёска.

Сказ апавядальны, няклічны, складаны, з рознымі відамі сувязі.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Заданне 8

Стыль тэксту публіцыстычны. У тэксце даецца інфармацыя з разлікам на ўздзеянне на чытача. Аўтар сам пераканаўся і хоча пераканаць іншых, што Беласточчына — багатая на таленты зямля. Дзеля ўздзеяння на чытача ён выбірае лексічныя сродкі са станоўчай ацэнкай: *талент, вялікая гісторыя, спрадвечны бацькоўскі край...* Каб вылучыць асобныя моманты думкі, Барыс Сачанка карыстаецца ў некалькіх сказах першага абзаца адваротным парадкам слоў (спачатку ідуць выказнікі, а потым дзейнікі). Ёсць у тэксце адасобленыя члены сказа (*у нас, беларусаў, вялікая гісторыя: любяць усё сваё, роднае — мову, звычай, песні, музыку, танцы...*) Апошні сказ канчаецца шматкроп'ем, каб паказаць, што любяць беларусы і іншае, не названае ў тэксце.

Максімальная колькасць балаў – 3

Заданне 9

Гумарэска	невялікае апавяданне, у якім мякка, але дасціпна высмейваюцца нейкія рэальныя (толькі са змененымі назвамі) ці створаныя ўявай пісьменніка з'явы, падзеі, асобы
Нарыс	мастацка-дакументальнае апавяданне, у якім апісаны падзеі, што сапраўды здарыліся ў жыцці, а персанажы маюць рэальных прататыпаў і выступаюць пад сваімі прозвішчамі
Навела	характарызуецца напружаным, драматычным дзеяннем, лаканічным паказам не столькі знешніх падзей, колькі перажыванняў і настрою персанажаў, нечаканым фіналам
Фельетон	гумар і сатыра накіраваны на выпраўленне заганаў "простых смертных" і іх учынкаў, некаторых непрыстойных з'яў у грамадстве
Памфлет	гэта злосна-з'едлівае асмяянне, гнеўнае выкрыццё шырокавядомых асоб ці значных грамадскіх з'яў

Максімальная колькасць балаў - 5

Заданне 10

1. А. Куляшоў "Я хаце абавязаны прапіскаю";
2. Максім Танк "Родная мова";
3. М.Багдановіч "Слуцкія ткачыхі";
4. Я.Колас "Новая зямля";
5. Я.Купала "Спадчына"

Максімальная колькасць балаў - 5

II этап Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў
па беларускай мове і літаратуры

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры

ДАВЕДКІ

11 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	3	6	5	6	4,5	3,5	5	7	5	5	50

22 лістапада 2014г.

Заданне 1

Дзядзька [дз'ац'ка], язык [йязык], ястраб [йастрап], пад'езд [падйэст], Юлька [йул'ка], малацьба [маладз'ба].

Максімальная колькасць балаў – 3

Заданне 2

Віцебская ратуша, пабудаваная пасля таго, як горад у тысяча пяцьсот дзевяноста сёмым годзе ўслед за Магілёвам і Пінскам атрымаў Магдэбургскае права, была бачна здалёку, за колькі вёрст ад месца. Позняе асенняе сонца, што шчодро ў той кастрычніцкі дзень свяціла над Віцебскім краем, ярка ззяла на вялікіх шыбінах вузкіх і высокіх аканіц ратушы з разьбянымі балонамі. Калі гадзіннік на ратушы паказаў поўдзень, дзверцы, адмыслова зробленыя ў цыферблаце, расчыніліся, і коннік з мячом у руцэ, а за ім і фігура, што сімвалізавала час, уся ў белым, з касой на плячы, выехалі з дзверцаў і павольна праплылі вакол цыферблата. Звонкія, трохі пранізлівыя гукі музыкі паплылі над натоўпам, што стаяў на плошчы і зачаравана пазіраў на відовішча (В. Іпатава).

Стыль: мастацкі, тып маўлення: апісанне.

Максімальная колькасць балаў – 6, за афармленне тэксту – 4 балы, за стыль – 0,5 б., тып маўлення – 0,5 б.

Заданне 3

1 сказ – амонімы, 2 сказ – амаформы, 3 сказ – лексічныя амонімы (амалексы), 4 сказ – лексічныя амонімы (амалексы), 5 – амаформы, 6 – амаформы, 7 – амаформы, 8 – амафоны, 9 – амографы, 10 – амаформы.

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 4

Брукаваная (мошчаная) дарога прарэзала па даўжыні вёску і, вільнуўшы ўправа, уцякла (знікла) па драўляным мосце праз нешырокую, але хуткую рэчку.

З моста добра праглядалася (праглядалася) асветленае сонцам пясчанае дно, дзе, ззяючы (бліскаючы) сярэбранымі лускавінкамі, бесклапотна і бязладна (хаатычна) мітусіліся (хадзілі) чародкі рыб. Вялікі (велізарны, вялізны, велічэзны) чорна-зялёны рак, які шавяліў (варушыў, рухаў) доўгімі вусамі і пакідаў за сабой тоненькія разоркі (баразнікі, барозенкі), таксама бесклапотна разгульваў па рачным дне.

За паўтараста (сто пяцьдзсят) метраў ад моста, стоячы па пояс у вадзе, засяроджана валтузіліся (поркаліся, кешкаліся) трое байцоў-гранатамётчыкаў. Побач з імі на галінках алешніку сохла мытае (вымытае) абмундзіраванне.

Максімальная колькасць балаў – 6, любая памылка – мінус 0,5 бала.

Заданне 5

рымл-янін	4	тэарэт-ык	6	хім-ія	3
аб-у-тнік	1	вул-ічны	3	не-зл-асліва	2
рас-чос-ка	3	балацірав-аць	9	ад'-яздж-аць	4

Максімальная колькасць балаў – 4,5

Заданне 6

A7, B4, B6, Г1, Д2, Е3, Ж5.

Максімальная колькасць балаў – 3,5

Заданне 7

¹Гляджу на ўсё ў радасным здзіўленні,

²Як ластваўка гняздо старанна лепіць

І ³як шчупак у затоне ломіць аер,

⁴Як дзед-садоўнік беліць ногі вішням

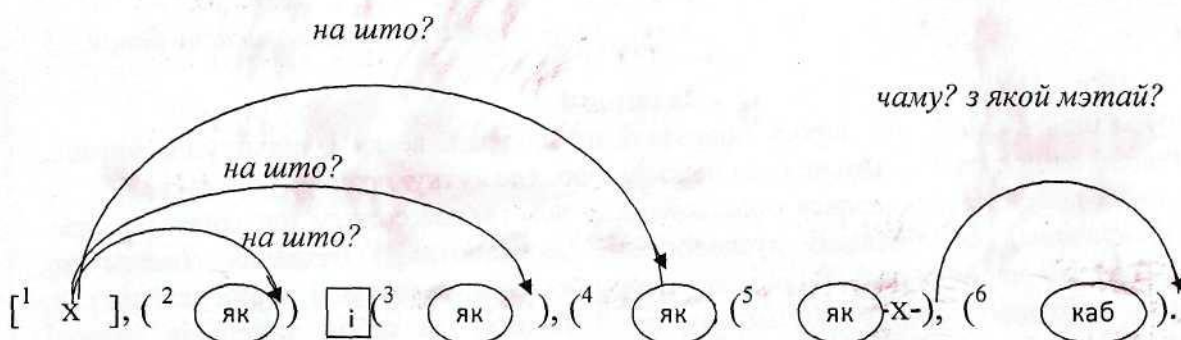
І песню пра Купаліньку пяс,

⁵Як на світанні зоры паміраюць,

⁶Каб нарадзіцца вечарам ізноў.

Пры пастаўцы знакаў прыпынку асобную ўвагу неабходна звярнуць на а) адсутнасць коскі перад злучнікам *і* паміж 2 і 3 дадзенымі дапаўняльнымі часткамі, якія з'яўляюцца аднароднымі; б) адсутнасць коскі паміж аднароднымі выказнікамі, звязанымі непаўторным злучнікам *і* ў чацвёртай частцы. Характару адносін галоўнай часткі і комплексу дадзеных больш адпавядае коска (аб'ектныя адносіны). Працяжнік у гэтай пазіцыі ў арыгінальным тэксе можна лічыць сродкам дадатковай актуалізацыі.

Сказ апавядальны, няклічны, складаны, складаназалежны сказ з пяццю дадзенымі часткамі, якія звязаны з галоўнай змешаным (сузалежным аднародным і паслядоўным) падпарадкаваннем.

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 8

1) Складаназалежныя сказы:

1. Развітаўшыся з залатым, бесклапотным дзяцінствам, кожнаму належыць выйсці на сустрэчу з юнацтвам, якое панясе нас на крылах смелых надзей і жаданняў. 2. Гады жыцця, яшчэ крыху адмерце, хоць колькі часу дзеля добрых спраў! 3. З далёкай сівой даўніны плывуць над Нямігай званы і стынуць над востравам слёз, што час нам віхурны прынёс. (*І. Цітавец*). 4. Шлях ціснецца паміж стваламі, каб ведаў кожны без прынук – (:) наш лёс, як дол, прарос вузламі сялянскіх спрацаваных рук. (*С. Законнікаў*)

2) Сказы, якія не з'яўляюцца складаназалежнымі.

1. Яркая свяціў месяц, і было ціха. (*Складаназлучаны сказ*). 2. Любіце кнігу: яна дапаможа вам разабрацца ў блытаніне думак, яна навучыць вас паважаць чалавека. (*Бяззлучнікавы складаны сказ*) 3. Што ж, і сама я зразумела: на вуснах з горыччу святла жыву няўтульна і нясмела з нязменнай прагаю крыла. (*Я. Янішчыц*) – (*Бяззлучнікавы складаны сказ*). 4. Горад вечарам гучны, як вулей, у шматлюдным сваім гушчары, і за цяжкімі кратамі вуліц нечы позірк жаданнем гарыць (*Н. Гальпяровіч*). – (*Складаназлучаны сказ*).

Максімальная колькасць балаў – 7

Заданне 9

А 3, Б 5, В 1, Г 4, Д 2, Е 6

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 10

Заўвага: прымаюцца любыя правільныя адказы, якія адпавядаюць умове задання.

Максімальная колькасць балаў – 5